

woensdag

28.12.2011

20.00 Concertzaal Scène

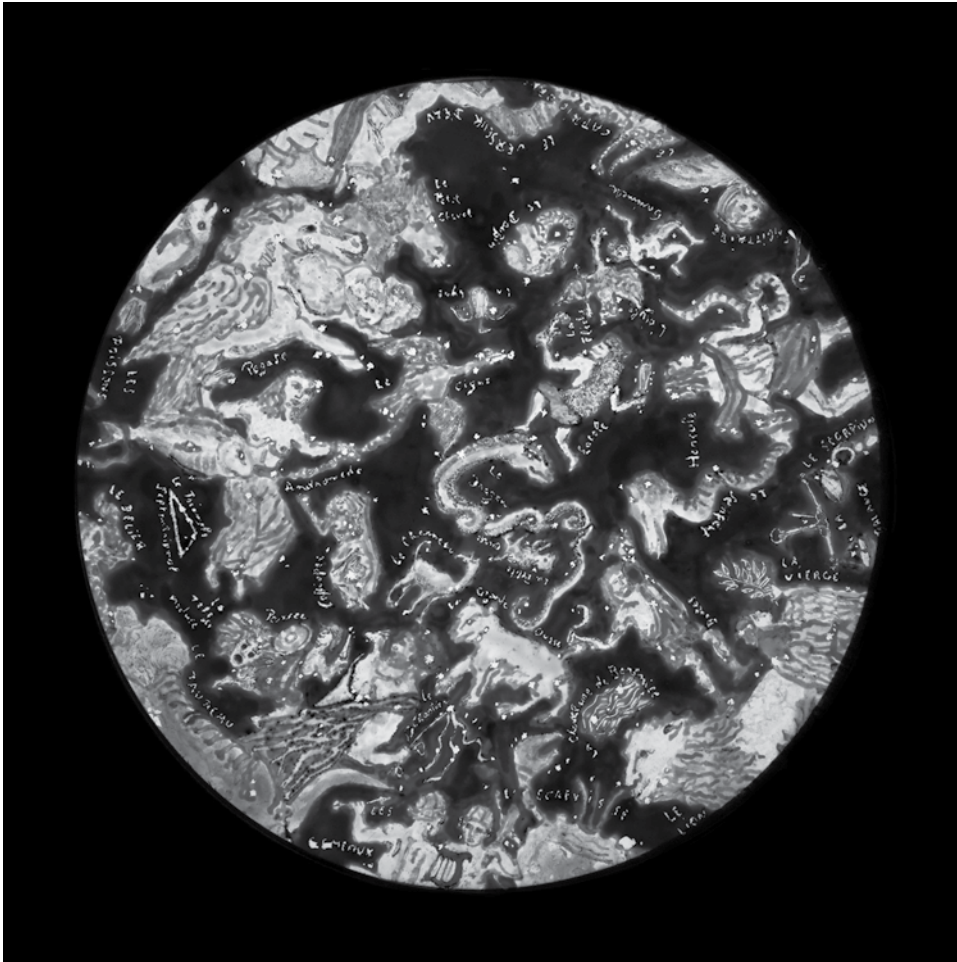
Nagesprek door Hannelore

Devaere

François Couperin & de toverlantaarn

Een optisch concert door Louise Moaty
& Bertrand Cuiller

Toverlantaarn © Jérôme Combe

Louise Moaty: regie, concept,
glasschilderingen
Bertrand Cuiller: klavecimbel
Patrick Naillet: decorbouw

productie: Théâtre de Cornouaille, Scène
Nationale de Quimper - Centre de Création
Musicale
met ondersteuning van de ateliers van Théâtre
de Caen

—

Michel Corrette (1707-1795)
Les Étoiles

François Couperin (1668-1733)
Les Bergeries, naïvement

François Couperin
Le Turbulent, très vite

François Couperin
L'Arlequine, grotesquement

François Couperin
*L'Amphibie, mouvement de passacaille,
noblement*

Jean-Philippe Rameau (1683-1764)
Les Tendres Plaintes

François Couperin
Les Plaisirs de Saint Germain en Laÿe

François Couperin
Les Baricades Mistérieuses, vivement

François Couperin
L'Enchanteresse

**Joseph-Nicolas Pancrace Royer (1705-
1755)**
La Marche des Scythes

François Couperin
Les Ombres Errantes, languissamment

François Couperin
La Ménétoû, gracieusement, sans lenteur

François Couperin
Menuet et son Double

François Couperin
Sixième Prélude de L'Art de Toucher le Clavecin

François Couperin
Les Pavots, nonchalamment

François Couperin
Les Tours de Passe-passe

François Couperin
*Le Carillon de Cythère, agréablement, sans
lenteur*

François Couperin
*Les Vieux Seigneurs, sarabande grave,
noblement*

François Couperin
*Le Dodo, ou l'Amour au Berceau, sur le
mouvement des Berceuses*

Couperin in het licht van de magie

De toverlantaarn

Op het einde van de 17e eeuw raakte Europa in de ban van een wonderbaarlijk curiosum: de toverlantaarn. Met deze uitvinding kon men transparante afbeeldingen projecteren en sterk uitvergroten. Het was in feite de voorloper van de diaprojector. Het toestel werd waarschijnlijk rond 1694 uitgevonden door de Nederlander Christiaan Huygens, hoewel ook beweerd wordt dat Leonardo da Vinci anderhalve eeuw eerder al experimenteerde met een soort 'lanterna magica'. Aanvankelijk werd het toestel voornamelijk gebruikt in wetenschappelijke en aristocratische kringen. In de 18e eeuw werden deze lantaarns ook voor het grote publiek toegankelijk. In deze periode sjouwden onder meer de 'Luikerwalen', vertellers afkomstig uit Luik, stad en land af met deze bijzondere projectoren, om op kermissen, in kroegen en op jaarmarkten voorstellingen te geven met deze nieuwe machine. Het toestel dankt zijn naam aan het feit dat de toeschouwers niet begrepen waar de geprojecteerde beelden vandaan kwamen en deze magische krachten toeschreven. Een verder evolutie van de toverlantaarn was de 'fantasmagorie', een bewegende toverlantaarn eind 18e eeuw uitgevonden door de Belg Etienne-Gaspard Robert, die effecten als geesten, plotselinge verschijningen en verdwijningen liet zien.

De werking

Een toverlantaarn bestaat minimaal uit een projectielens, een lantaarnplaat en een lichtbron. Op de achterwand bevindt zich een holle spiegel, die als condensor het licht bundelt. Aan de voorkant zit een lens als objectief waarachter de glasplaten geschoven kunnen worden. Tussen de holle spiegel en

het glasplaatje bevindt zich een lichtbron. Aanvankelijk was dat een kaarsvlam, maar al snel ging men over op olie-, gas- en later gloeilampen. De met hand geschilderde plaatjes moesten erg nauwgezet gefabriceerd worden, want kleine foutjes werden fors uitvergroot op het projectiescherm. Voor de afbeeldingen haalden de makers vaak inspiratie bij sprookjes of zedenschetsen. Doordat er dikwijls verschillende stroken van vier of vijf plaatjes werden gemaakt, hadden ze ook iets weg van een stripverhaal. Louise Moaty verloor haar hart aan de toverlantaarn, die in de ontroerende eenvoud en fragiliteit van zijn mechaniek mooi samengaat met een klavecimbel. Samen met klavecinist Bertrand Cuiller, laat ze ons met Couperins *Pièces de clavecin* onderduiken in de magische wereld van de projectie.

François Couperin 'le grand' (1668-1733)

François Couperin wordt tot een van de meest vooraanstaande componisten uit de periode tussen Lully en Rameau gerekend. Zijn vader en verschillende ooms waren professioneel actief als organist of violist. Toen zijn vader op jonge leeftijd stierf, werd François bij wijze van erfenis de functie van organist beloofd aan de Saint-Gervaiskerk. De druk bezette componist en organist Michel-Richard de Lalande werd intussen aangesteld als organist *ad interim*, maar liet zich dikwijls door de jonge en getalenteerde François vervangen. Dankzij zijn goede familieconnecties werd Couperin – die de bijnaam 'le grand' kreeg om verwarring met zijn gelijknamige oom te vermijden – in 1693 een van de vier 'organistes du roi' onder het bewind van Lodewijk XIV. Veel later, in 1717 verving hij D'Anglebert als 'ordinaire de la musique de la chambre du roi pour le clavecin' en werd hij dus hofcomponist in

Versailles. Hij behield beide benoemingen tot 1730, enkele jaren voor zijn overlijden. Couperin was als Fransman en kind van zijn tijd zeer enthousiast over de Italiaanse muziek en in het bijzonder over de triosonates van Corelli. In zijn collectie *Les goûts-réunis* uit 1724 laat hij de Franse en Italiaanse stijl met elkaar in dialoog gaan.

Pièces de clavecin

Vooral Couperins klavecimbelcomposities hebben naam en faam verworven. Klavecimbel was het instrument dat François Couperin het meest nabij stond en daardoor het uitverkoren medium om zijn muzikale persoonlijkheid gestalte te geven. In totaal verschenen vijf publicaties met meer dan 220 werken voor klavecimbel waarvan het grootste deel in de *Pièces de clavecin* tussen 1713 en 1730 werd geschreven. In zijn werk brak hij op verschillende vlakken met zijn voorgangers. Zijn stukken werden bijvoorbeeld niet gerangschikt zoals de toen gebruikelijke suites, met een reeks van afwisselende dansvormen (*allemande, courante, sarabande, gigue* ...), maar volgens 'ordres'. Couperins orde bestond uit een eigen opeenvolging van traditionele dansen enerzijds en karakterstukken met beschrijvende titels anderzijds. De beschrijvingen vielen uiteen in twee categorieën: 'les sons non-passionnés', waarin natuurlijke fenomenen en gebeurtenissen werden beschreven en 'les sons animés', die eerder muzikale portretten van personen waren, vaak met een satirische ondertoon. Het zijn deze laatste stukken met titels als *Les Ombres Errantes, Le Turbulent, L'Enchanteresse* en *Les Vieux Seigneurs* die de inspiratie vormden voor de tekeningen van Louise Moaty. *L'Amphibie* is bijvoorbeeld een *mouvement de passacaille*, een vrijere vorm van herhaalde basschema's die

'noblement' gespeeld moeten worden en zo de bewegingen van het dier moet uitbeelden. De erg suggestieve muziek en de kameleonachtige structuur duiden aan dat Couperin ook hier eerder naar de geest dan naar de letter van de *passacaille* schreef. Met *Les Baricades Mistérieuses*, gecomponeerd in de door Couperin geliefde rondovorm waarin strofes en refrein elkaar afwisselen, betreden we dan weer de wereld van de metaforen. Hier hoort men de 'style luthé' of 'gebroken akkoorden'-stijl die Couperin veelvuldig in zijn klavecimbelmuziek toepaste.

Couperin zegt zelf over het gebruik van beschrijvende titels in het voorwoord van zijn collectie uit 1713: 'Bij het componeren van deze stukken had ik altijd een idee in het hoofd dat mij ingegeven werd door verschillende gebeurtenissen ... Vergeef me dat ik ze niet allemaal uitleg.'

L'art de toucher le clavecin

Ten slotte kunnen we niet voorbijgaan aan Couperins meesterwerk *L'art de toucher le clavecin*, een educatief traktaat over het klavecimbelspel uit 1716 dat tot op vandaag een standaardwerk is voor elke klavichinist die de Franse stijl uit de 17e eeuw wil beheersen. Het traktaat bestaat uit een reeks reflecties op bepaalde onderdelen over de educatie en uitvoering van Couperins muziek. Het bevat ook instructies voor vingerzettingen en het gebruik van zeer nauwgezet uitgeschreven versieringen. Het boek omvat acht preludes, gecomponeerd als inleiding op de 'ordres' uit het eerste en tweede klavecimbelboek. Couperin schreef die omdat hij de gebruikelijke geïmproviseerde preludes van de uitvoerende klavichinisten maar niets vond ...

Hannelore Devaere

Biografieën

Artistieke duizendpoot Louise Moaty regisseert, acteert, danst en zingt. Ze werkte met regisseurs als Eugène Green en Jean-Pierre Lorient. In het seizoen 2009-2010 verzorgde ze zelf de regie van Händels *Rinaldo* voor het Nationaal Theater van Praag. Ze speelde ook de theaterrol van Thisbé in de tragedie *Pyrame et Thisbé* in de regie van Benjamin Lazar. Louise Moaty is gepassioneerd door de verbinding van theater met andere kunsten, zoals beeldende kunst, schilderkunst en literatuur.

Bertrand Cuiller leerde de kneepjes van het vak bij moeder Jocelyn Cuiller en nadien bij de klavecinisten Christophe Rousset en Pierre Hantaï. In het begin van zijn carrière speelde hij bij verschillende barokorkesten zoals Les Arts Florissants en Le Concert Spirituel. Momenteel concentreert hij zich meer op zijn solocarrière, hoewel hij nog steeds deel uitmaakt van de kamermuziekorkesten *Les Basses Réunies*, *La Réveuse* en *Les Lunaisiens*. Zijn cd-opnames van klavierconcerti van Bach, Scarlatti en Soler vielen meermaals in de prijzen, zo werd zijn laatste cd *Mr Tomkins, His lesson of Worth*, met werk van Byrd, Bull, Tomkins en Tallis, bekroond met de prestigieuze Diapason d'or.

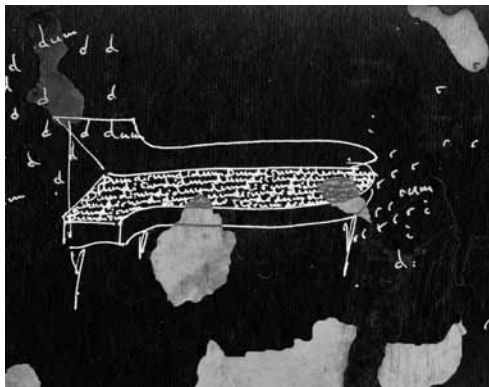

Holland Baroque Society

vr 13.01.12 / 20.00 / Concertzaal
**Holland Baroque Society & Rachel Podger /
 Vivaldi – La Cetra**

De unieke energie en hoorbare speelvreugde van de Holland Baroque Society zijn nu al legendarisch. Voor dit Vivaldiproject werkt het gezelschap samen met de Engelse violiste en publiekslieveling Rachel Podger. Zij zet haar tanden onder meer in enkele violconcerti van Vivaldi's opus 9, *La Cetra*. Springlevende en aanstekelijke muziek, die klinkt alsof de inkt van Vivaldi's partituren nog maar nét droog is!

Als de klok dúmndi rumdi du tikt... © Maja Jantar

za 21.01.12 & zo 22.01.12 / 11.30 / Studio 1
**Als de klok dúmndi rumdi du tikt... /
 Familievoorstelling**

Das wohltemperierte Clavier is een van de belangrijkste werken van Johann Sebastian Bach. Een kleine selectie uit de 48 preludes en fuga's vormt het raderwerk van een voorstelling als een muziekdoozje, waarbij vreemde figuren zich uit het klavecimbel losmaken, om terecht te komen in een reeks absurde situaties. En het klokje tikt verder ... dúmndi rumdi du ...

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ontmoet u er ook de artiesten.

Met de steun van Piano's Maene

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 7 ZAND 34
 BRUGGE

BRUGGE

FLUXYS

MUZE
 MUSE

Grensoverschrijdend netwerk voor
 klassieke en hedendaags
 klassieke muziek

DeMorgen
 een open geest leeft meer

Knack

Klara

COBRA

focus • wtv